

QORTI TA' L-APPELL

**ONOR. IMHALLEF
GIANNINO CARUANA DEMAJO**

**ONOR. IMHALLEF
RAYMOND C. PACE**

**ONOR. IMHALLEF
DAVID SCICLUNA**

Seduta tat-22 ta' April, 2004

Appell Civili Numru. 1707/1993/3

Ċitazzjoni 1707/1997

**Herbert Baldacchino bħala mandatarju ta' l-assenti
Massimiliano Martone**

versus

**Cecil Pace u Henry Pace f'isimhom proprju, u Cecil
Pace bħala direttur għan-nom u in rappreżentanza
tas-soċjetà *M.I.D.C. Limited*, u għall-interess li jista'
jkollu Emmanuel A. Bonello bħala kontrollur tas-
soċjetà *Malta & Europe Hotels Limited* in
rappreżentanza ta' l-istess**

Dawn il-proċeduri huma dwar talba għal ritrattazzjoni ta'
kawża maqtugħa b'sentenza ta' din il-qorti mogħtija fil-25

ta' Frar 2000. Ir-ritrattrazzjoni hija mitluba mill-konvenuti Pace *proprio et nomine*.

Il-kawża kien bdieha l-attur Baldacchino f'isem Massimiliano Mortone b'citazzjoni fejn fisser illi Mortone għandu disat elef mitejn u tnax-il (9,212) sehem ordinarju fis-soċjetà *Malta & Europe Hotels Limited*. Sar jaf b'kombinazzjoni illi l-konvenuti Pace kienu fetħu kawża fl-ismijiet **Cecil Pace *proprio et nomine versus Emanuel A. Bonello *proprio et nomine**** (citazzjoni 146/89) li biha ivvantaw pretensjonijiet ta' proprjetà fuq dawn l-ishma, iżda dik il-kawża mhux biss ma għamluhiex kontra l-attur, li waħdu huwa interessat fl-eżitu tal-kawża, iżda wkoll ma ridux li jissejjaħ fil-kawża. Billi huwa tal-fehma illi l-pretensjoni tal-konvenuti Pace hija qarrieqa u mibnija fuq att falzifikat, u ried illi t-titolu tiegħu fuq l-ishma jkun magħruf b'sentenza tal-qorti waqt illi l-pretensjoni tal-konvenuti Pace tkun dikjarata bħala waħda qarrieqa, l-attur talab illi l-qorti:

1. tgħid illi Masimiliano Mortone waħdu huwa s-sid ta' l-ishma fis-soċjetà *Malta & Europe Hotels Limited*;
2. tgħid illi kull pretensjoni tal-konvenuti Pace fuq dawn l-ishma hija infondata għal dak kollu li tgħid u trid il-ligi; u
3. tordna illi jittieħdu proċeduri kriminali kontra l-konvenuti Pace personalment, kif igħid l-art. 805 tal-Kodiċi ta' Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili.

Il-konvenuti Pace *proprio et nomine* u l-konvenut Bonello *nomine* ressqu l-eċċezzjonijiet tagħhom għal dawn it-talbiet, u l-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili, b'sentenza mogħtija fil-31 t'Ottubru 1997, laqgħet l-ewwel talba ta' l-attur, ma qisitx it-tieni talba u ċaħdet it-tielet waħda. Ordnat ukoll illi l-attur iħallas parti waħda minn tlieta ($\frac{1}{3}$) mill-ispejjeż, il-konvenuti Pace *proprio* jħallsu parti oħra minn tlieta ($\frac{1}{3}$), u s-soċjetà *M.I.D.C. Limited* tħallas il-parti l-oħra minn tlieta ($\frac{1}{3}$).

Il-konvenuti Pace *proprio et nomine* appellaw minn dik is-sentenza, u l-attur ukoll għamel appell incidentali. Din il-qorti, b'sentenza mogħtija fil-25 ta' Frar 2000, ċaħdet l-appell tal-konvenuti bl-ispejjeż kontra tagħhom, u laqgħet l-appell incidentali ukoll bl-ispejjeż kontra l-konvenuti Pace *proprio et nomine*; għalhekk irriformat l-ewwel sentenza billi ikkonfermatha fejn laqgħet l-ewwel talba ta' l-attur u ċaħdet it-tielet talba, u ikkonfermat ukoll id-deċiżjoni dwar

I-ispejjeż ta' l-ewwel istanza, u qalbet is-sentenza fejn ċaħdet it-tieni talba billi laqgħet dik it-talba.

Il-konvenuti Pace *proprio et nomine* issa qegħdin jitolbu r-ritrattazzjoni tal-kawża taħt l-art. 811 (a), (i), (k) u (l) tal-Kodiċi ta' Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili:

811. Kawża deċiża b'sentenza mogħtija fi grad ta' appell tista', fuq talba ta' waħda mill-partijiet li jkollha interess, tiġi ritrattata, wara li qabel xejn tiġi mħassra dik is-sentenza, għal waħda minn dawn ir-raġunijiet li ġejjin:

(a) jekk is-sentenza tkun ittiegħdet bil-qerq ta' waħda mill-partijiet bi ħsara ta' l-oħra;

... ..
(i) jekk fis-sentenza jkun hemm disposizzjonijiet kontra xulxin;

... ..
(k) jekk, wara s-sentenza, ikun instab dokument deċiżiv, u li l-parti li ġgħibu ma kinitx taf bih, inkella, illi, bil-mezzi li tagħti l-igi, ma setgħatx iġgħibu, qabel dik is-sentenza;

(l) jekk is-sentenza kienet l-effett ta' żball li jidher mill-atti jew mid-dokumenti tal-kawża.

Għall-finijiet ta' dan il-paragrafu, jitqies li hemm dak l-iżball, fil-każ biss li d-deċiżjoni tkun ibbażata fuq is-suppożizzjoni ta' xi fatt li l-verità tiegħu tkun bla ebda dubju eskluża, jew fuq is-suppożizzjoni li ma jeżistix xi fatt, li l-verità tiegħu tkun stabbilita pożittivament, basta li, fil-każ il-wiegħed u l-iegħor, il-fatt ma jkunx punt ikkontestat illi jkun gie deċiż bis-sentenza.

Huwa wkoll relevanti l-art. 818 dwar iż-żmien meta setgħet issir it-talba għal ritrattazzjoni:

818. (1) Iż-żmien li fih tista' ssir it-talba għar-ritrattazzjoni huwa ta' tliet xhur, u jibda jgħodd -

(a) fil-każijiet imsemmijin fil-paragrafi (a) u (k) ta' l-artikolu 811, mill-ġurnata li fiha jinkixef il-qerq, jew jinsab id-dokument;

... ..
(d) f'kull każ iegħor, minn dak in-nhar tas-sentenza attakkata.

Ladarba r-rikors għar-ritrattazzjoni sar fl-1 t'April 2002, u sd-sentenza kienet ingħatat fil-25 ta' Frar 2000, jidher ċar mill-ewwel illi t-talba taħt il-paragrafi (i) u (l) saret tard, kif sewwa osserva l-attur fit-twegħiba tiegħu, u din il-qorti

għalhekk ma tistax tqis dawk it-talbiet u ma hix sejra tqishom.

Imiss għalhekk li naraw jekk is-sentenza ta' din il-qorti tal-25 ta' Frar 2000 għandhiex tiġi mħassra għal xi waħda mir-raġunijiet taħt il-para. (a) u (k) ta' l-art. 811, *i.e.* jekk is-sentenza tteħditx bil-qerq ta' parti kontra oħra, u jekk instabx dokument deċiżiv wara li ngħatat is-sentenza. Billi wieħed mid-dokumenti ġodda prodotti mill-konvenuti Pace *proprio et nomine* għandu relevanza għall-allegazzjoni tagħhom ta' qerq, ikun aħjar illi l-qorti tqis il-kwistjoni jekk dan id-dokument setax jinġieb għall-għanijiet tat-talba għar-ritrattazzjoni qabel ma tqis l-allegazzjoni ta' qerq.

Dwar jekk inġiebx dokument deċiżiv illi l-parti li ġabitu jew ma kinitx taf bih jew inkella, bil-mezzi li tagħti l-liġi, ma setgħetx iġġibu qabel ma ngħatat is-sentenza

Sabiex tirnexxi t-talba għar-ritrattazzjoni taħt dan il-paragrafu, huwa meħtieġ illi d-dokument ikun “deċiżiv” u li min ipproduċieh mhux biss ma setax jipproduċieh qabel is-sentenza iżda wkoll għamel kull ma seta' biex jiksbu bil-mezzi kollha li tagħtih il-liġi¹.

Il-konvenuti Pace *proprio et nomine* ipproduċew tliet dokumenti li jgħidu li huma “deċiżivi” u li għandhom il-kwalitajiet kollha li jrid l-art. 811(k) tal-Kodiċi ta' Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili biex ikunu prodotti u meqjusa f'dan l-istadju²:

1. *share certificate* li juri li kienu reġistrati żewġ ishma li s-soċjetà konvenuta *M.I.D.C. Limited* kienet kisbet fis-soċjetà *Malta & Europe Hotels Limited*;
2. stqarrija maħlufa ta' Nada delle Piane; u
3. stqarrija maħlufa ta' Alessandro Ghidoli.

lċ-ċertifikat ta' l-ishma

Il-produzzjoni tax-*share certificate* hija maħsuba biex turi li s-soċjetà konvenuta *M.I.D.C. Limited* kienet azzjonista fis-soċjetà *Malta & Europe Hotels Limited*, bis-saħħa ta' dawk iż-żewġ ishma, u hekk setgħet tikseb aktar ishma, fosthom dawk meritu tal-kawża tallum. Dan kien meħtieġ għax l-istatut tas-soċjetà *Malta & Europe Hotels Limited* iġħid illi “*No share may be transferred to non-members*”

¹ Ara Carmelo Busuttil *versus* Mary Gauci *et*, Qorti ta' l-Appell, 24 ta' Jannar 1997.

² Ara n-nota tas-7 ta' Jannar 2003, *fol.* 135 *et seqq.*

unless it is first offered to the shareholders who shall have the right of option”.

Dan id-dokument kien inħareġ fil-31 ta' Lulju 1996, wara sentenza mogħtija mill-Qorti ta' l-Appell dakinhar fuq iċ-ċitazzjoni numru 145/1989. Il-konvenuti Pace *proprio et nomine* jgħidu li kisbuh ftit xhur biss qabel ma ipprezentaw ir-rikors għal ritrattazzjoni.

Dan id-dokument huwa relevanti għax fis-sentenza tal-Qorti ta' l-Appell tal-25 ta' Frar 2000 kien ingħad illi s-soċjetà konvenuta *M.I.D.C. Limited* “ma kinitx u ma hijiex soċju fil-*Malta & Europe Hotels Limited* għax l-akkwist tagħha taż-żewġ ishma ma ġie qatt approvat mill-Bord tad-Diretturi tas-soċjetà u ma ġie qatt debitament reġistrat”. Id-dokument iżda juri illi *M.I.D.C. Limited* fil-fatt kienet azzjonist fil-*Malta & Europe Hotels Limited*.

Għalkemm relevanti, iżda, dan id-dokument ma hux “deċiżiv” kif trid il-liġi. Ir-raġuni ewlenija għala s-sentenza li tagħha qiegħeda tintalab ir-ritrattazzjoni kienet ingħatat favur l-attur Martone hija illi fejn l-istess ishma jkunu ġew trasferiti favur żewġ persuni, jirbaħ min ikun l-ewwel li, *in bona fide*, jirreġistra l-akkwist tiegħu billi jkollu l-ishma reġistrati fuq ismu. Ir-reġistrazzjoni favur l-attur saret; ir-reġistrazzjoni (ta' l-ishma meritu tal-kawża, mhux taż-żewġ ishma msemmija fuq) favur *M.I.D.C. Limited* baqgħet ma saritx.

Għalhekk, ukoll li kieku s-soċjetà konvenuta *M.I.D.C. Limited* kienet azzjonista fis-soċjetà *Malta & Europe Hotels Limited* bis-saħħa taż-żewġ ishma l-oħra, xorta ma kienx ikollha titolu għall-ishma meritu tal-kawża ladabra t-trasferiment ta' dawn favur tagħha ma kienx reġistrat. Kien għalhekk illi fis-sentenza tagħha tal-25 ta' Frar 2000 din il-qorti kienet qalet illi:

Fil-fatt it-titolu tas-soċjetà appellanti hu difettuż f'zewġ stadji determinanti: l-istadju li fih kien ġie stabbilit illi l-*M.I.D.C. Limited* ma kellhiex il-kapaċità li takkwista l-ishma, għaliex hi stess ma kinitx soċju fis-soċjetà meta ftiehmet li tixtri l-ishma ta' Ghidoli; u l-istadju sussegwenti meta, anke kieku stabbilit li hi kienet hekk soċju l-akkwist tagħha *tax-shares* mingħand il-konjuġi Ghidoli ma ġie qatt aċċettat mill-Bord tad-Diretturi.

Billi, għalhekk, dan id-dokument ma hux deċiżiv, il-qorti ma tqisux aktar, u ma hemmx għalfejn tidħol ukoll fil-

kwistjoni jekk kopja ta' ċertifikat maħruġ fil-31 ta' Lulju 1996 setgħetx tinkiseb qabel ma ngħatat is-sentenza tal-25 ta' Frar 2000.

L-istqarrija maħlufa ta' Nada delle Piane

It-tieni dokument hu stqarrija maħlufa ta' Nada delle Piane biex tgħid illi hi kienet ittrasferiet l-ishma tagħha lis-soċjetà konvenuta *M.I.D.C. Limited* u biex tiċċad illi għamlet trasferiment ieħor lill-awtur ta' l-attur Martone.

Iżda qabel ma nqisu jekk dan id-dokument huwiex wieħed “deċiżiv” li ma setax jingiebb qabel, irridu naraw jekk huwiex tassew “dokument” għax, għalkemm għandu l-forma miktuba, madankollu huwa l-istess bħallikieku Nada delle Piane ngiebet biex tixhed bil-fomm. Għalhekk tqum il-kwistjoni jekk, fejn il-liġi riedet “dokument deċiżiv”, hux biżżejjed li jingiebb “xhud deċiżiv” bħallikieku “xhud” jinbidel f“dokument” billi jagħti x-xhieda tiegħu bil-miktub flok bil-fomm.

Fil-fehma ta' din il-qorti, “dokument” ma jfissirx “xhud”, lanqas meta xhud jidhed bil-forma ta' stqarrija maħlufa. Il-liġi stess, fil-Kodiċi ta' Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili, tagħmel distinzjoni bejn xhud u dokument, u x-xhieda huma regolati b'mod differenti mid-dokumenti. Li kieku l-liġi għall-għanijiet ta' talba għal ritrattazzjoni taħt l-art. 811(k) tal-Kodiċi ta' Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili riedet jew xhud jew dokument kienet issemmi t-terminu “prova”, li hu ġeneriku, u mhux “dokument”, li hu terminu speċifiku.

F'kull każ, ukoll jekk inqisu l-istqarrija ta' Nada delle Piane bħala dokument għall-għanijiet ta' l-art. 811(k), ma jistax jingħad li hu dokument “deċiżiv”. Fl-ewwel parti tiegħu, fejn ix-xhud tgħid illi sar trasferiment ta' ishma lis-soċjetà konvenuta *M.I.D.C. Limited*, ma jżid xejn ġdid u huwa irrelevanti, għax dak il-fatt ma hux kontestat. Fit-tieni parti, fejn ix-xhud tiċċad li sar trasferiment lill-awtur ta' l-attur, huwa kontradett minn provi oħra li ġà saret valutazzjoni ampja tagħhom waqt is-smiġħ tal-kawża, partikolarment il-kitba ta' trasferiment ta' ishma minn Nada delle Piane lill-awtur ta' l-attur tal-20 ta' Settembru 1972, iffirmit minnha stess.

L-istqarrija maħlufa ta' Nada delle Piane, għalhekk, ma hix tajba għall-għanijiet tat-talba għal ritrattazzjoni tal-kawża.

L-istqarrija maħlufa ta' Alessandro Ghidoli

L-istess konsiderazzjonijiet igħoddu wkoll għall-istqarrija maħlufa ta' Alessandro Ghidoli, iben Nada delle Piane. Anzi, l-istqarrija ta' Ghidoli hija wkoll għal kollox irrelevanti għax, kif stqarr hu stess, meta sar il-ftehim ta' trasferiment ta' ishma bejn il-ġenituri tiegħu u l-awtur ta' attur Martone fl-1972, kien ta' "*giovanissima età*" billi kellu biss tlittax-il sena.

Għal dawn ir-raġunijiet, it-talba għal ritrattazzjoni tal-kawża għax instab dokument deċiżiv ma tistax tintlaqa'.

Dwar jekk is-sentenza tteħditx b'qerq ta' l-attur kontra l-konvenuti

Talba għal ritrattazzjoni ta' kawża ma hix appell mis-sentenza f'dik il-kawża; ma hix okkażjoni oħra biex il-parti telliefa terġa' tressaq l-argumenti tagħha wara li dawk l-argumenti ma rebbħulhiex il-kawża. Din il-qorti kellha okkażjoni tffisser kif ikun il-qerq illi jwassal għat-tħassir ta' sentenza biex il-kawża tinstema' mill-ġdid meta f'sentenza li ngħatat fl-14 ta' Novembru 1997³ qalet illi:

... .. is-subinċiż (a) ta' l-artikolu 811 ma jagħtix lok għal ritrattazzjoni "fil-każ li jkun hemm frodi". Is-smiġħ mill-ġdid jista' jiġi akkordat biss "jekk is-sentenza tkun ittieħdet b'qerq ta' waħda mill-partijiet bi ħsara tal-parti l-oħra". Il-qerq jew il-frodi allura ma jridux ikunu jirriżultaw jew ma jridux ikunu relatati mal-meritu li pprovoka l-vertenza u li ġie ttrattat quddiem il-qorti u minnhom deċiż imma jridu jkunu jirriżultaw jew ikunu relatati mal-proċeduri deċiżi bis-sentenza appellata u bihom inficċjata. Is-subinċiż jipprovdi għal smiġħ mill-ġdid fil-każ fejn is-sentenza tkun ittieħdet b'qerq u mhux fejn il-pretensjoni ta' l-attur fit-talba tkun għal kreditu li oriġina minn aġir allegatament delittwuz jew qarrieqi tal-konvenut.

... ..

Il-qerq allura jrid ikun qerq ġudizzjarju, jiġifieri inerenti mal-proċeduri.

Il-qerq, fi kliem ieħor, irid ikun fil-proċeduri li wasslu għas-sentenza li jkun qed jintalab it-tħassir tagħha, u mhux jiffirma l-meritu tal-kawża mismugħa u deċiża.

Fir-rikors għar-ritrattazzjoni l-konvenuti Pace *proprio et nomine* isemmu sitt okkażjonijiet fejn, igħidu huma, l-attur Martone qarraq:

³ Carmel *sive* Lino Borg *versus* Henry Thake.

1. għax meta l-attur xtara sehem fis-soċjetà *Malta & Europe Hotels Limited* mingħand terzi (u hekk sar azzjonist biex seta' jikseb aktar ishma skond il-proċedura stabbilita fl-istatut tas-soċjetà) ma ngħatax l-avviż illi l-istatut ried li jingħata lill-azzjonisti l-oħra;
2. għax l-attur giegħel lill-kontrollur tas-soċjetà jgħid illi hu ma kellux oġġezzjoni għat-trasferiment favur l-istess attur, meta ma kinitx tħarset il-proċedura għat-trasferimenti;
3. għax l-attur qal li xtara ishma mingħand il-miżżewġin Ghidoli meta Nada delle Piane, waħda minn dawk li, skond l-attur, ittrasferew l-ishma lilu, ċaħdet kategorikament, fi stqarrija maħlufa, li qatt sar dak it-trasferiment;
4. għax l-attur qarraq b'kulhadd billi żied b'idu stess erba' kelmiet "*e risolverà il contratto*" fuq id-dokument tal-25 ta' Frar 1972, meta dik iż-żjeda ma kinitx awtorizzata u kontro-firmata mill-partijiet interessati;
5. għax l-attur qarraq bil-kontrollur, bl-Avukat Tonio Farrugia u bil-Ministeru tal-Finanzi meta irrikatta lill-kontrollur illi jew jirreġistra t-trasferiment ta' l-ishma mill-konjuġi Ghidoli f'ismu jew inkella jkompli jmessi bil-qorti kontra tiegħu għad-danni minħabba amministrazzjoni ħażina, tant illi ċ-ċitazzjoni relativa kienet irtirata biss wara li l-ishma kienu registrati f'isem l-attur; u
6. għax qarraq bil-qorti bid-dokumenti li ippreżenta u bix-xhieda ta' Michele Martone, li ma kienet korroborata minn hadd u, anzi, kienet kontradetta bix-xhieda maħlufa ta' Nada delle Piane.

L-allegazzjoni ta' qerq kienet saret mill-konvenuti Pace *proprio et nomine* għa fin-nota ta' eċċezzjonijiet tagħhom, fit-tmien u, aktar, fl-għaxar eċċezzjoni tagħhom, u kemm l-ewwel qorti kif ukoll din il-qorti ma kienu sabu ebda prova ta' qerq u, għalhekk, sabu illi l-attur Martone kien *in bona fide*. L-allegazzjonijiet magħmula fir-rikors għar-ritrattazzjoni, għalhekk, ħlief possibbilment is-sitt waħda, ma jgħidu xejn għdid, u huma allegazzjonijiet ta' fatti li graw qabel ma saret il-kawża u għa nġiebu quddiem l-ewwel qorti u quddiem din il-qorti li, wara li qiesu l-provi, taw id-deċizzjoni tagħhom dwarhom. Għalhekk ma jistgħux jitqiesu "qerq għudizzjarju" u ma jiswewx għall-għanijiet ta'

I-art. 811(a) tal-Kodiċi ta' Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili.

Is-sitt episodju ta' qerq imsemmi mill-konvenuti *Pace proprio et nomine* huwa episodju ta' qerq waqt il-proċeduri għax huwa allegazzjoni ta' xhieda u dokumenti foloz. Iżda huwa biss allegazzjoni: ix-xhieda ta' l-attur u d-dokumenti minnu eseblti għa kienu meqjusa mill-ewwel qorti u minn din il-qorti, u ngħatat deċiżjoni dwarhom; ma hux biżżejjed biex issa jitqiesu foloz illi l-konvenuti jgħidu hekk, jew li jressqu xhieda oħra li ma taqbilx magħhom, aktar u aktar meta, għar-raġunijiet li għa rajna, dik ix-xhieda — l-istqarrija maħlufa ta' Nada delle Piane — ma hijiex ammissibbli f'dan l-istadju. Li kellhom jagħmlu l-konvenuti hu li, qabel ma fetħu din il-kawża, jiksbu dikjarazzjoni għudizzjarja illi x-xhieda mogħtija mill-attur hija falza, biex hekk ikunu jistgħu jitolbu ritrattazzjoni taħt il-paragrafu (j)⁴ ta' l-art. 811 tal-Kodiċi ta' Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili.

Billi, għalhekk, fil-fehma ta' din il-qorti, ma ntweriex illi s-sentenza nkisbet b'qerq, it-talba għal ritrattazzjoni taħt l-art. 811(a) tal-Kodiċi ta' Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili ma tistax tintlaqa'.

Għal dawn ir-raġunijiet il-qorti tiċħad it-talba għat-tħassir tas-sentenza tal-25 ta' Frar 2000 sabiex il-kawża tinstema' mill-għdid, u tikkundanna lill-konvenuti *Pace proprio et nomine* jħallsu l-ispejjeż kollha ta' dawn il-proċeduri.

< Sentenza Finali >

-----TMIEM-----

⁴ “jekk is-sentenza tkun [iet de`i\ a fuq provi li, b'sentenza mogħtija wara, ji[u ddikjarati foloz, jew, li jkunu [ew hekk iddikjarati b'sentenza mogħtija qabel, i\da l-parti telliefa ma kinitx taf b'dan il-fatt;”